DE TOEKOMSTIGE VOLKSTAAL VAN ZUID-AFRIKA

ENGELS, NEDERLANDS of AFRIKAANS?

REDE, IN DE ALGEMENE VERGADERING VAN DE **„NEDERLANDSCH ZUID-AFRIKAANSCHE VEREENIGING"** OP 19 MEI 1917 GEHOUDEN DOOR

E. C. PIENAAR.

BIJVOEGSEL VAN „HOLLANDSCH ZUID-AFRIKA",
15 JUNI 1917.

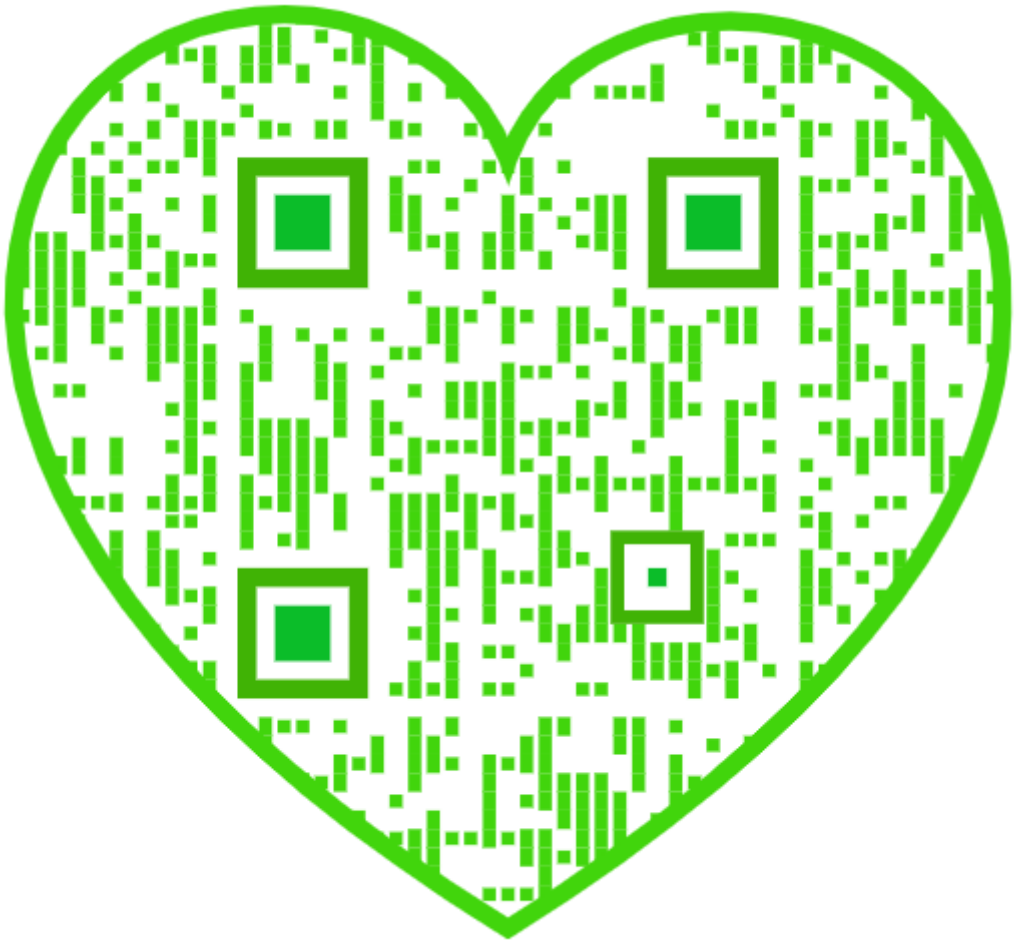

De toekomstige volkstaal van Zuid-Afrika: Engels, Nederlands of Afrikaans?

Wat zal de toekomstige volkstaal van Zuid-Afrika zijn?

Ik geloof, dat het antwoord op deze vraag wellicht van evenveel belang is voor Groot-Nederland als voor Zuid-Afrika, en daarom zou ik in 't kort de aandacht van de vergadering daarbij willen bepalen.

Het schijnt, dat er hier te lande, evenals in Zuid-Afrika, hierover groter verschil van mening bestaat, dan men wel zou verwachten; en dat hier, evenals daar, voorstanders gevonden worden van elk der drie mogelikheden.

Ik geloof geen ongelijk te hebben, wanneer ik beweer, dat de meeste Nederlanders uit de aard van de zaak het Nederlands voorstaan, wat op het eerste gezicht ook begrijpelik is.

Dan bestaat er hier 'n kleinere groep, waarbij zich te onzent tegenwoordig 'n vrij grote meerderheid aansluit, die zich onvoorwaardelik aan de zijde van het Afrikaans schaart; terwijl 'n derde, kleinere, minderheid ons de vriendelike raad geeft om — *mirabile dictu!* — „het prettig te spreken Engels" tot taal te kiezen.

Laat ons eerst even stil staan bij deze laatste groep, waartoe — treurig genoeg — ook Nederlanders en Afrikaners behoren, terwijl 't van zelf spreekt, dat Engelsen voor hun taal ijveren. Volgens deze groep moet men het als 'n grote eer beschouwen, als men deel uitmaakt van wat zij graag noemen: *a superior race with a superior language*, een volk, „dat reeds half de wereld veroverd heeft" en — dit mogen we er nu wel bijvoegen — op weg is, ook de andere helft te veroveren om dan aan de gehele wereld, inzonderheid de kleine naties, de „vrijheid" op „nationaal-demokratiese grondslag" te „hergeven".

En op welke gronden berust deze uiterst zonderlinge raad? Volgens „de gids" van dit groepje op de bewering, dat Afrikaans „lelik is, dermate lelik, dat, stond er in Transvaal een

dichter van betekenis op, ik hem zou willen bezweren, ons zijn schoonheid te geven in het schone Engels, en die niet te laten verloren gaan in deze verminkte en verarmde tongval, die klinkt als 't spreken van iemand met 'n spraakgebrek".

Voorts op de bewering, dat een rijpe, bloeiende kunst in zulk 'n taal tot de onmogelikheden behoort, wat zou blijken uit het werk van JAN CELLIERS, wiens „ernstige en zo waar moderne pogingen in dit doofstommentaaltje pijnlik-lachwekkend" zijn, en dat men nooit schoon zal kunnen zingen op zulk een „gebarsten viool". De opbloei van zulk 'n taal, indien mogelik, zou dan ook geen aanwinst zijn voor de Nederlandse letteren. Kiest dus liever het „schone" en „prettig te spreken" Engels.

Alsof iedere dichter bij de gratie Gods zo maar voor 't kiezen heeft, in welke taal het hem belieft, uiting te geven aan de diepste roerselen van zijn ziel!

Het zou inderdaad belangwekkend zijn, te vernemen, welke voorstelling deze deskundige zich wel gemaakt heeft van de mensen, die zulk 'n „doofstommen-taaltje" spreken. Wat voor armzalige wezens moeten die Afrikaans-sprekende mensen dan toch wel zijn! Want een taal heeft toch geen eigen leven *buiten de mensen om*, maar leeft ten slotte alleen in de mond van de spreker, zodat de Afrikaners onbeholpen doofstommen moeten zijn, die niettemin spreken kunnen.

Dat er hier te lande echter ook deskundigen zijn, die geheel anders denken, bewijze o.m. het volgende;

> „De woordvormen en zinswendingen van het Transvaals zijn van karakter precies als de Transvalers zelf, veel frisser en natuurliker dan die van ons. Het *Transvaals is niet een verknoeid Hollands*, het is een uit 't Hollands, met oorspronkelike, frisse en praktiese volksgeest nieuw begonnen taal [1])".
>
> „Een verrassende verschijning was LEIPOLDT met zijn bundeltje *Oom Gert vertel e.a. gedigte*. Meer dan één van de besproken verzamelingen heeft het mij geboeid; meer dan één ander gaf het mij de vaste overtuiging: *de levensvatbaarheid van een Zuid-Afrikaanse letterkunde, de noodzakelikheid van het Afrikaans als uitingsmiddel voor de kunstenaar is metterdaad bewezen*" [2]).
>
> „Neen, de fijne literatuurkenner, die C. SCHARTEN heet, bezit niet het juiste inzicht in de stoere taaiheid van een ras dat wenst zichzelf te blijven, zijn eigen taal te be-

---

[1]) Albert Verwey — *Nieuwe Gids*, 1887, en *De Beweging*, 1913.
[2]) Prof. de Vooys — *De Beweging*, 1913.

houden, uiting te geven aan ziel en geest in de moedertaal „so slicht ùnd recht" zoals Klaus Groth zong. En wij begrijpen het van de uithuizige Hollander, die nooit een taalstrijd in zijn zuiverste innerlikheid en kracht van nabij mocht leren kennen. — Als Vlaming roepen wij de Afrikaner toe: gij zult niet verloren gaan, dichter van betekenis, in uw verminkte en verarmde tongval, maar door studie onzer Groot-Nederlandse literatuur uw volkstaal verrijken, en in de natuurlike voertaal uwer gedachten, in de taal van uw gemoed, de moedertaal, zingen uw innigste zange" [1]).

„Gelooft iemand voortaan niet, dat het Afrikaans geschikt is om dienst te doen als voertuig van ware poëzie, laat hij dan de bundel van Leipoldt lezen en zich bekeren" [2]).

De voorstanders van deze Engelse richting staan in Zuid-Afrika bekend onder de naam van de „*èèn-stroom-mensen*". Zij vertegenwoordigen op taalgebied het imperialisties ideaal, belichaamd in de beruchte woorden van Lord MILNER: „Wipe out the last trace of Africanderism..... and damm the consequences".

Lord MILNER c.s. begrepen echter heel goed, dat het Afrikanerdom alleen dan weggevaagd zou kunnen worden, als zijn *taal* vernietigd was, want „de taal is gans het volk".

Vandaar de stelselmatige verengelsing van de scholen in de veroverde Boeren-republieken en, sedert die verovering, de heftige kampanje van de Engelse pers in Zuid-Afrika tegen allen en alles, wat zich daartegen verzette; vandaar de verbitterde aanvallen tegen de eerste onderwijswet van Gen. HERTZOG, die zich in de bres wierp als kampvechter voor de geschonden taalrechten van zijn volk en trots smaad en hoon onverschrokken het moedertaal-medium verdedigde; vandaar de poging van de mijnmagnaten WERNER, BEIT & CIE om ons eerstgeboorterecht voor 'n half miljoen te willen kopen door de stichting van een Engelse universiteit te Groote Schuur [3]); vandaar de verregaande lamlendigheid in het uitvoeren van 's lands wetten, waar 't de Hollandse taal betreft, zodat pas drie jaar, nadat een taalordonnantie in het wetboek staat, 'n kommissie moet benoemd worden om te gaan *onderzoeken*, òf die wet wel uitvoerbaar is (en dit is het werk van 'n „Sir", wiens naam overigens door en door Nederlands klinkt [4]); vandaar, in één woord — de taalstrijd in Zuid-Afrika.

---

[1]) Lode Baekelmans, Vlaams letterkundige in *De Week* 1910.
[2]) Prof. Kalff, *Vragen des Tijds* (Jan. 1915).
[3]) Het landgoed van wijlen Cecil Rhodes nabij Kaapstad.
[4]) Sir Frederick de Waal, in Holland geboren.

Nu kan men zulk 'n politiek nog verwachten van Engelsen als CHAMBERLAIN en MILNER. Maar wat te zeggen van onze huidige Regering, wier leiders Boeren zijn, dezelfde Boeren, die kort geleden nog hun leven veil hadden voor 't behoud van 't Afrikanerdom, en die zich nu — zij 't bewust of onbewust — in dienst gesteld hebben van 't Milner-ideaal?

Wij staan hier voor 'n zielkundig raadsel, waarvan de oplossing nog gevonden moet worden.

Of moet men aannemen, dat zij 'n nieuw Afrikanerdom op 't oog hebben, meer „up to date" dan het oude?

Het lijkt er wel naar, als men de laatste uiting van „slim Jannie" [1]) te Kaapstad, vóór zijn vertrek naar de Rijkskonferentie te Londen, nauwkeurig leest. „Ik verwacht een grote toekomst voor dit land" zegt hij, „wanneer we allemaal *geassimileerd* (sic!) zullen wezen en een nieuw ras en natie zullen vormen".

Wijselik verzwijgt hij, welke de taal zal zijn van de splinternieuwe natie. Maar laat men zich toch geen illusies maken van een mogelike dubbelzinnige betekenis dezer woorden, al spreekt „slim JANNIE" meestal in raadselen. Wat daar geformuleerd staat, is niets anders dan het zuivere één-stroom ideaal, het ideaal van CECIL RHODES: — één groot Brits Zuid-Afrika, liefst met aanhechting van Duits Oost en Duits West, al is het waar, dat Engeland tans voor de eerste maal in zijn geschiedenis geen veroveringsoorlog voert.

In een „after-dinner-speech" te Londen verklaarde Gen. SMUTS onlangs, dat hij niet veranderd was sedert de Boere-oorlog. Toen was hij kampvechter voor de vrijheid — en dat is hij ook tans. Het enig verschil is, dat het doel nu veel grootser is, want het beoogt de vrijheid der mensheid.

En toch, trots deze verzekering, trachten we te vergeefs in deze SMUTS de trekken te herkennen van de hartstochtelike, ras-echte patriot, zoals die zich openbaart in zijn „*Eeuw van Onrecht*". Neen — die oude Oom Jannie van de Boere-oorlog is dood! En deze? Wij kennen hem niet, want hij is niet meer één van ons. Hij worde verlochend — gelijk hij zich zelf verlochend heeft!

Om terug te komen op de taalstrijd. Het is wel merkwaardig, dat zovele Nederlanders in de waan verkeren, dat de Boeren volkomen gelukkig zijn onder Engels bestuur en niet de minste reden tot ontevredenheid meer hebben, sedert zij zelfbestuur genieten.

---

[1]) Gen. Jan Smuts.

Ik heb hier telkens mensen ontmoet, die het maar niet kunnen begrijpen, waarom wij nog een taalstrijd voeren. Zij hebben zo 't idee, dat men nergens ter wereld vrijer kan zijn dan onder de hoede van 'n liberaal Brits bestuur, en wijzen dan steeds op de oostelike naburen.

Ja wel, wij zijn in theorie vrij, zó vrij zelfs, dat wij *moesten* gaan vechten in het belang van de rovers onzer vrijheid van 'n kleine 12 jaar geleden, — en dàt, toen in Engeland zelf nog geen dienstplicht bestond, — en als we dat niet geestdriftig deden, maar ons verzetten, werden we gekerkerd en gefusilleerd.

Engeland, zoals alle andere koloniserende mogendheden, heeft zijn koloniën nooit anders beschouwd dan als wingewesten, die het moederland moesten verrijken, in vredestijd door middel van een voordelige handel, in oorlogstijd door middel van geld en soldaten.

Die traditionele Britse vrijheid, waarvan zoveel ophef gemaakt wordt, kennen we nu al goed genoeg, want we genieten al meer dan honderd jaar daarvan, en we weten uit eigen ervaring, dat zij alleen in theorie bestaat.

Wij hebben gelijke taalrechten sedert 1910, — zeer zeker, — maar alleen .... op papier. In de praktijk moet voor elke duim gronds gestreden worden, en de snelle vorderingen op taalgebied in de jongste tijd hebben wij waarlik niet aan het Britse liberalisme te danken, maar veeleer aan het imperialisties streven van de één-stromers en de ultra-jingoïstiese pers, waardoor de zelf-bewustwording van ons volk in de hand gewerkt wordt. Nù eindelik heeft dit streven de ogen van velen geöpend en hen aan het denken gezet, en — wat vooral van betekenis is — jong Zuid-Afrika begint snel te ontwaken tot een besef van eigenwaarde; van 'n eigen nationale saamhorigheid; van 'n eigen nationaal verleden, waarop het trots kan zijn; van 'n eigen toekomst, die het door inherente kracht scheppen kan en waardoor het op volkomen gelijke voet kan komen te staan met de bevoorrechte Engelse medeburger,

Nog herinner ik mij, hoe 't draadbericht van de onvergetelike Pres. STEYN aan het Studenten Taalfeest te Kaapstad in 1913 de jonge gemoederen doortrilde en in geestdrift deed uitbarsten, toen de volgende boodschap van hem aan de vergadering werd voorgelezen: „*De taal van de veroveraar is in de mond van de veroverden* **de taal van slaven.**"

Dit gevleugelde woord heeft als een zuurdesem doorgewerkt en menigeen van zijn grootheidswaan bekeerd; het heeft de weifelaars gestriemd en uit hun dommel wakker geschud; het

heeft de pronkers met vreemde veren aan zichzelf ontdekt. En daar, aan de voet van Tafelberg, rondom VAN RIEBEEK'S standbeeld, hebben die jeugdige harten zich plechtig verenigd onder de leuze van ORANJE: *„Wij zullen handhaven!"*

Dat ze geen gemakkelike taak hebben, is te begrijpen, want ijveren voor eigen taal wordt nog steeds gebrandmerkt als disloyaal, als rassehaat-stoken. En toch is het streven van de Handhavers in beginsel **niet** *anti-engels, maar* **wèl** *anti-verengelsing.* Ze zien zeer goed in, dat wij nu eenmaal in een tweetalig land leven, waar iedere staatsburger beide talen moet kennen en daarom eisen ze alleen hun *recht:* — de *daadwerkelike* erkenning van hun eigen taal op absoluut gelijke voet met het Engels. Dit is het zo veel gesmade „twee-stroom" ideaal. En als de voorstanders van 't Engels nu enkel aan hun Afrikaans-sprekende medeburgers dezelfde voorrechten gunden, die zij voor zichzelf opeisen, dan wàs er geen taalstrijd meer. Maar met hand en tand verzetten zij zich daartegen, eenvoudig omdat het dan uit zou zijn met een Brits Zuid-Afrika, zoals de grote heren, die aan „higher politics" doen, zich dàt voorstellen.

Ondertussen, de nota van de geallieerden aan Pres. WILSON heeft 'n lelike streep gehaald door de rekening van de éénstromers, als die nota tenminste meer wil zijn dan „een vod papier"; want hun éénheids-droom zal nu wel noodwending in het gedrang raken, als de geallieerden straks op eerlike wijze uitvoering gaan geven aan hun program, gebaseerd op het principe der nationaliteiten. Of zou men moeten aannemen dat nationaliteit en taal niets met elkaar te maken hebben? Hoe 't zij, één ding staat vast: zoolang er in Zuid-Afrika nog één Afrikaner is, deze naam waard, zólang zal Engels *niet* onze volkstaal worden. Met GEZELLE houden wij staande:

„Gij zegt dat 't Vlaams [1]) te niet zal gaan:
't en zal!
dat 't Waals [2]) gezwets zal boven staan:
't en zal!
Dat hopen, dat beweren wij,
dat zeggen en dat zweren wij,
zoo lange als wij ons weren, wij —
't en zal, 't en zal,
't en zal!"

Ik kom tot de tweede groep — de voorstanders van het Nederlands.

Tot mijn verbazing moest ik onlangs uit de mond van een

---

[1]) Lees: Afrikaans. [2]) Lees: Engels.

zeer geleerde Professor vernemen, dat 't hem een raadsel was, waarom de Afrikaners nu het Nederlands over boord werpen om in plaats daarvan „opzettelik" het Afrikaans te kiezen als schrijftaal, en zich zodoende te verwijderen van het Nederlands. Hij vond dat jammer en, eigenlik gezegd, een beetje stom van ons.

Afgezien nu van het feit, dat 'n volk *geen taal „opzettelik"* **kiest,** *omdat het er een* **heeft,** komt deze beschouwing hierop neer: — dat de Afrikaners er schuld aan hebben, dat ze van het Nederlands vervreemd zijn. Dit is, wat wij in Afrika noemen: „die kar vóór die perd span"! Want juist het tegendeel is waar, en als bedoelde professor lid was van de „Nederlandsch Zuid-Afrikaansche Vereeniging", dan zou hij iedere maand op de eerste bladzijde van het orgaan dezer vereniging de waarheid van mijn bewering bevestigd kunnen zien. Ik lees daar immers: „Wij willen niet weer de fout begaan, die onze vaderen een eeuw geleden begaan hebben, door alle verbindingen met onze stamverwanten op geestelijk en stoffelijk gebied te laten varen".

Ligt in deze woorden niet de erkenning van 'n zekere mate van schuld, en wel van het feit, dat niet 't Afrikaans 't Nederlands, maar 't Nederlands 't Afrikaans in de steek gelaten heeft — zij het dan ook ongaarne — om zo goed en kwaad het ging een eigen heenkomen te zoeken onder de steeds wassende vloed van de opgedrongen taal van de veroveraar?

Daarom is ook het verwijt tegen 't Afrikaans misplaatst in de mond van vele goede Afrikaner vrienden, wier liefde voor de schoonheid van 't „onbedorven" Nederlands zó sterk is, dat ze het niet kùnnen nalaten alles, wat maar énigszins daarvan afwijkt, te bestempelen met het merkteken: *verminkt* of *verbasterd Nederlands*. Veeleer moesten ze dankbaar zijn, dat de taal van hun eigen volkplanting in zulk 'n zuivere vorm bewaard is gebleven, — veel zuiverder b.v. dan het „schone" Engels, dat toch 'n mengelmoes is van Romaanse en Germaanse talen; en dat het Afrikaans niet inderdaad verbasterd is geraakt onder de invloed van de inboorlingen-talen, of nog erger, geheel verloren geraakt.

Want dit was zeer goed mogelik, als men bedenkt dat de Trekkers bijkans een halve eeuw, en de vroegere grensbewoners in de afgelegen distrikten der Kaap-kolonie nog langer, feitelik geïsoleerd leefden van alle Europese beschaving, en dat hun kinderen gedurende die tijd geen noemenswaardig onderwijs konden genieten; zodat het eigenlik een wonder mag heten, dat de taal van het Noorden nu nog zo goed als geen

verschil toont met die van het Zuiden, en dat 't Afrikaans als geheel weinig vreemde bestanddelen bevat, die ook niet aan 't Nederlands eigen zijn.

Dit verschijnsel vindt m.i. zijn voornaamste verklaring in het hoge peil van 'n eigen aangeboren beschaving, en vooral in de invloed van de taal en moraal van de Statenbijbel. Deze was, naast enige stichtelike geschriften, het aangewezen leer- en leesboek van die dagen, en het resultaat van dat soort onderwijs hebben wij — om slechts 'n enkel voorbeeld te noemen — in sterke mate kunnen waarnemen in PAUL KRUGER.

M.i. moet het dan ook hieraan toegeschreven worden, als vandaag nog de meeste bejaarde Afrikaners, die anders weinig of geen Nederlands kennen, zich altoos van hun beste „Hoog-Hollands" bedienen, wanneer ze eèn gebed uitspreken, al klinkt daarin dan ook een: „ik zijn" en „wij ben", of ook, gelijk een oude vader zich uitdrukte: „Door Uw genade zijn wij wat wij zijn en is ons wat ons is".

Als *dit* echter Afrikaans was, dan zouden de voorstanders van het Nederlands volkomen gelijk hebben om te spreken van bedorven Nederlands, en als zij dat soort Afrikaans wilden bestrijden, zouden zij het Afrikaans zelf inderdaad 'n grote dienst bewijzen.

Ik zou tegen deze vaak gehoorde verbasteringstheorie tal van argumenten van gezaghebbende taalgeleerden kunnen aanhalen. Ik kies er slechts één. In een lezing, in 1875 te Bloemfontein gehouden, verklaarde Dr. BRILL o.m.:

> „Prof. MAX MULLER leert ons, dat, wanneer men van taal spreekt, er eigenlik geen onderscheid gemaakt kan worden tussen groei en ontwikkeling en verval, zodat men zeggen kan, dat *de hoogst ontwikkelde europese talen van de tegenwoordige tijd eenvoudig door voortdurend verval uit een rijke en volle oorspronkelike taal zijn ontstaan*, welke in overoude tijden door de voorouders der Europese volken, de Ariërs, gesproken werd. Nu gaat het niet aan, het Hollands en Engels b.v. als een soort model- of standaardtalen te beschouwen en op 't Afrikaans, dat als 'n eigenaardig vervallen tak van 't Hollands aan te merken is, neer te zien, wanneer men weet, dat 't *Hollands en Engels evenzeer vervallen vormen van de Germaanse stam zijn*, beide, maar vooral 't Engels, door wrijving met de talen van vreemde veroveraars zozeer afgesleten, dat het geen noemenswaarde grammatiese vormen heeft overgehouden. Niets is dan ook gemakkeliker dan 'n parallel te trekken tussen Engels en Afrikaans ..... Grammaties verval is de wet, welke de

ontwikkeling der taal beheerst; en het Afrikaans heeft niets anders gedaan dan die wet volgen..... Zo 't ons Hollanders al enigszins barbaars klinkt, — wat doet 't er toe en welk recht hebben wij eigenlijk om aan de Afrikaanse taal *onze* maatstaf aan te leggen en *onze* wetten voor te schrijven? Zolang zij voor Hollands wil doorgaan, dan voorzeker hebben wij dat recht. *Maar wanneer zij nu eens geen Hollands wil zijn, maar Afrikaans?*"

En in 1910 verklaarde dezelfde geleerde nog eens:

„Zij (die 't Afrikaans verminkt Nederlands noemen) gaan uit van het denkbeeld, dat al wat afwijkt van het Nederlands, zooals het in Nederland door de beschaafden wordt gesproken en geschreven, geen recht op de naam van taal mag doen gelden, maar als „patois" moet worden gebrandmerkt; en bij dit oordeel laten zij zich onwillekeurig leiden door het gevoel, dat, hoe meer „grammatiese vormen" een taal bezit, zij des te hoger staat onder de „beschaafde talen". Ik ben zo vrij, beide deze „beginselen" wetenschappelik onjuist te noemen. — Van zulke vooroordelen uitgaande zou bv. 't *Engels als een der meest barbaarse talen in de wereld* moeten beschouwd worden. Want er is geen taal die (1) meer vreemde bestanddelen in zich heeft opgenomen, en (2) meer van de oorspronkelike buigingsuitgangen van naam- en werkwoorden heeft verloren. En hiermede is deze beschouwing van leken-standpunt reeds veroordeeld. Want niemand durft de taal van SHAKESPEARE TENNYSON, van ADDISON en RUSKIN een barbaarse taal noemen. Wat zou 'n Hollander antwoorden, wanneer 'n Duitser tot hem zeide: Uw z.g. taal is niets anders dan 'n verbastering van het Duits, een plat-Duits patois? U zegt b v. „ik heb gegeten", maar 't behoorde „ich habe gegessen" te zijn. — Hij zou natuurlik zeggen: welk recht heeft U, wat van uw taal geldt, ook aan de onze voor te schrijven? Beide talen zijn takken van de Germaanse stam, maar elk der beide heeft haar eigen ontwikkeling gevolgd en eist voor haar eigen spraakkunstige vormen gelijk recht van bestaan. — Welnu, hetzelfde antwoord kan de Afrikaner met hetzelfde recht aan de Hollander geven, die tegen zijn „ik het geëet" protesteert, en die zijn Afrikaans voor verbasterd Hollands uitmaakt, dat alleen gesproken of geschreven kan worden op straffe van zijn hoge afkeuring".

In een van de jongste nummers van *Neerlandia* heeft 'n schrijver, die, naar ik bij ervaring weet, de Afrikaners 'n goed hart toedraagt, ons ten opzichte van het Nederlands verwezen naar

de kinderkamer. Dat beeld is niet slecht gekozen, mits men maar bedenkt, dat kinderen tegenwoordig verbazend snel groeien en daarbij recht hebben op 'n eigen vrije ontwikkeling; en vooral, *dat niet aan hen de schuld ligt als zij niet precies op hun moeder gelijken*, — en misschien nog in hun naïviteit zich nog mooier denken dan de moeder.

In een pleidooi tegen Afrikaans als schooltaal (*Neerlandia* van Sept, 1915) betoogde de Heer MAC LEOD o.m.: „dat er maar één Nederlandse taal over de gehele wereld behoort te zijn", — een vrome wens, waarmee ieder zich kan verenigen, maar die geen rekening houdt met de historiese feiten. Voorts, dat het Afrikaans geen „taal" kan heten, omdat het geen hoge ouderdom bezit, en door te weinig mensen gesproken wordt.

Ik zou willen vragen of het Nederlands, evenals iedere andere taal, geen jeugdperiode gekend heeft?

Als derde mogelikheid heb ik genoemd — *het Afrikaans*. Ik wil hier dadelik als mijn overtuiging vast stellen, dat **Zuid-Afrika alleen dan voor de Nederlandse stam behouden zal blijven, als het Afrikaans tot zijn volle recht komt in school en kerk en maatschappij.**

Of wil men het nog duideliker: *als morgen het Afrikaans zou ophouden te bestaan, zou het Nederlands zich geen dag langer kunnen handhaven in Zuid-Afrika*, tenzij ..... de Kaap aan Nederland teruggegeven werd, waar voorlopig niet veel kans op bestaat.

Deze bewering kan gewaagd klinken en meer dan één vreemd doen opkijken. Ik zal trachten aan te tonen, dat ze op feiten berust, die door de voorstanders van het Nederlands over 't hoofd gezien worden. De Heer MAC LEOD vertolkt de mening van velen hier te lande, waar hij in genoemd pleidooi zegt:

> „Men moet het Afrikaans-Nederlands beschouwen als 'n verarmde plant, waarvan de wortels nog goed zijn, en die door verzorging haar vorige groei en bloei terugkrijgen moet; dit kan men alleen doen ..... door goed Nederlands te laten leren."

Mooie beeldspraak! — maar daarbij verliest men uit 't oog, dat 't Nederlands in Zuid-Afrika in 'n gans andere positie verkeert dan hier, dat men daar rekening moet hovden met de volgende gewichtige faktoren:

1) Goed Nederlands onderwijs veronderstelt goedgeschoolde Nederlandse onderwijskrachten, en onze onderwijs-autoriteiten zorgen er nauurlik voor ..... dat die er niet zijn. De jaarlikse jeremiaden van de *Taalbond*-eksaminatoren leveren daar het bewijs van, en ik overdrijf geenszins door te beweren, dat geen 5 pCt.

van de kandidaten, die jaarliks eindeksamen doen voor toelating tot de Universiteits-kolleges, in staat zijn om 'n behoorlike brief in 't Nederlands te schrijven.

2) Gesteld, dat het zo gemakkelik ging met het taalonderwijs als hier, — waar het intussen ook niet van 'n leien dakje gaat, zoals Nederlandse taalmeesters ons verzekeren — dan nog verkeert dat school-Nederlands ongeveer in de positie van, laten we zeggen, Engels hier te lande. Het blijft tot enkele schooluren beperkt, omdat het daarbuiten geen vruchtbare bodem vindt in de taal van het dageliks leven, zich niet daarbij aansluit; het blijft een kasplantje, dat kunstmatig in het leven gehouden moet worden, omdat er geen natuurlike groei is.

3) Gesteld zelfs, dat 't Nederlands goed onderwezen werd, wat niet absoluut onmogelik is, en tevens zoals hier, gevoed werd door de dagelikse beschaafde omgangstaal. die weinig afwijkt van de geschreven taal, dan nog vindt het naast en *tegenover* zich een machtige kultuurtaal als 't Engels, dat bovendien in een bevoorrechte positie verkeert.

Hieruit moet wel blijken, dat de verzorging van die verarmde plant nog heelwat meer behoeft dan goed Nederlands onderwijs, wil men het tot zijn „vorige groei en bloei" terugbrengen.

Welnu, zal men mij tegenwerpen, als zulk 'n machtige kultuurtaal als 't Nederlands niet bestand zou zijn tegen 't Engels, hoe zal het zwakke Afrikaans dat kunnen: een taal, die eigenlik geen „taal" is en bovendien nog niet eens een eigen letterkunde bezit?

Zeer juist, maar geen taal ter wereld valt uit de hemel met 'n letterkunde kant en klaar; en dat er nog geen rijke letterkunde bestaat, is juist te wijten aan 't feit, dat 't Afrikaans nog altijd in de keuken onder de meiden moest vertoeven, terwijl het Engels en het kunstmatig gekweekte Nederlands, dat op z'n best toch maar „*amper* Hoog-Hollands" bleef, in de salon deftig met de heren konverseerden.

En toch zal m.i. juist die „kombuistaal", uit zijn vernedering opgeheven, en *gerugsteund door 't Nederlands*, op de duur het verengelsen kunnen keren en tevens 'n deur openhouden voor 't Nederlands in Zuid-Afrika. En wel om de eenvoudige reden: — dat het *de alledaagse*, **levende volkstaal** is, *wortelend in al de lagen van de samenleving*, die **in de praktijk,** *en daar komt het ten slotte op aan,* **overal** de plaats inneemt van het officiëel erkende Nederlands. En met „volk" bedoel ik niet, wat men hier onder dat woord verstaat, maar juist de beschaafde en ontwikkelde klasse, en van deze klasse is Afrikaans de spreektaal, als men de, betrekkelik weinige, geboren Nederlanders

uitzondert en de verbasterde Afrikaners, die zich bij voorkeur van het „schone Engels" bedienen. Behalve deze uitzonderingen is mij slechts één geboren Afrikaner in Zuid-Afrika bekend, die zich te pas en te onpas, zelfs in de meest Afrikaanse omgeving, van de Nederlandse boeketaal bedient, liefst met 'n echt Nederlands aksent. Of hij de enige zwaluw van zijn zomer is, durf ik niet te zeggen.

Feitelik de enige plaats, waar ernstig gepoogd wordt, Nederlands te spreken, is de kansel; en hoewel ik niet wil afdingen op de taal van onze kanselredenaars, geloof ik, dat het aantal dergenen, die zonder schrift onberispelik de-Vries-en-te-Winkel-Nederlands kunnen spreken, met inachtneming van al de geslachtsregels, uiterst gering is, wanneer men degenen misschien uitzondert, die zich uitsluitend van de stereotiepe „tale Kanaäns" bedienen.

En al moge nu ook de taal van de dominee grammaties Nederlands zijn, zo is het *in wezen toch geen zuiver Nederlands* meer, kan het dat niet zijn, eenvoudig omdat hij zich onwillekeurig bedient van allerlei woorden, uitdrukkingen en beelden, die aan het Afrikaanse leven ontleend zijn. En zodra hij de kansel verlaten heeft, is zijn gewone spreektaal, zij 't dan geen zuiver Afrikaans, in elk geval geen Nederlands.

Het is dan ook 'n opmerkelik verschijnsel, of liever een heel natuurlik verschijnsel, dat de Kerk in Zuid-Afrika, in het verleden steeds het felst gekant tegen de invoering van het Afrikaans, in de laatste tijd radikaal van koers veranderd is, zodat de Synoden van de Transvaalse en Vrijstaatse kerken reeds het gebruik van Afrikaans als kanseltaal gewettigd hebben, en er reeds, naar ik meen, een aanvang gemaakt is met de overzetting van de Bijbel in 't Afrikaans.

Merkwaardig in dit verband is het feit, dat zelfs konservatieven van de stempel van Prof. MARAIS, te Stellenbosch, in de laatste tien jaren het roer gewend hebben in tegenovergestelde richting. Nog in 1905 verklaarde Zijn Hoog Eerw. in het *Geref. Maandblad:*

> „Laten de leiders des volks op taalgebied daarvoor zorgen, dat we zuiver Hollands spreken, gelijk onze vaderen dat deden, en niet vervallen in een taal, die in beschaafde kringen niet geduld mag worden";

en gewaagde verder „van de geur van de kombuis", „de wanklanken der straat", „de keurige spraakwendingen der keukenmeid".

Stel nu daartegenover, wat Z.H.Eerw. in Maart, 1917, schrijft naar aanleiding van 'n Afrikaanse bloemlezing:

„Hoewel de samenstellers het waarschijnlik niet zullen verstaan, *belijd ik hier volmondig, dat ik de bladzijden, gewijd aan Afrikaanse dichters met groot genoegen ontving en las. Dat noem ik* **letterkunde".**

En dan wordt ter illustratie een gedicht van CELLIERS aangehaald.

Wij leven inderdaad in een tijd van evolutie en revolutie — ook op taalgebied! Dat bewijst nog de volgende resolutie van de RAAD DER KERKEN, op diens jongste vergadering in Maart 1917 met één tegenstem aangenomen [1]):

„Deze vergadering is van overtuiging, dat Nederlands nooit de spreektaal van ons volk worden zal, maar dat, gelijk Afrikaans sedert jaren het middel tot onderlinge gemeenschap onder ons volk geweest is, het dat blijven en al meer worden zal, en dat, gelijk het gebruik daarvan in de hoogste raadszalen van ons land meer regel dan uitzondering geworden is, dit ook uiteindelik het geval zal zijn op de kansels van onze kerk; en dàt alles — omdat er levenskracht in het Afrikaans is, welke aan alle verachting en veronachtzaming met wonderlik sukses het hoofd heeft weten te bieden, en ook omdat in 't Afrikaans alleen bij velen de volksziel zich uit. Deze vergadering acht echter, onder de tegenwoordige hachelike toestanden, de tijd niet rijp, thans bij de andere Synoden der Gefedereerde Kerken erop aan te dringen Afrikaans ook als haar officiële taal te erkennen".

Ik kan niet nalaten, in tegenstelling hiermede, even te verwijzen naar een rede van Prof. TE WINKEL, op het NEDERLANDS TAAL- EN LETTERKUNDIG KONGRES, te Dordrecht in 1897 gehouden, waarin o.m. het volgende voorkomt:

„Met zijn Zuid-Afrikaansch kan Ds. du Toit omnogelijk op den duur den strijd tegen het Engelsch volhouden. Onder de Hottentotten zou hij er een soort van litterair leven mee kunnen wekken, de beschaafden zullen er zich van afkeeren. Zij doen het reeds nu: niet alleen schrijven zij steeds, ook in hunne brieven, zoo goed mogelijk wat zij „Hoog-Hollandsch" noemen; maar zij zouden zich ergeren, als een predikant het waagde, hun in Zuid-Afrikaansch van den kansel toe te spreken".

Wat zijn de toestanden sedert dien veranderd! Zó zeer, dat

[1]) Deze Raad bestaat uit de leden van de Moderaturen der vier Gefedereerde Kerken en de voornaamste leden der Synoden, en kan dus beschouwd worden als vertegenwoordigend en gezaghebbend, zover 't de officiële kerkelike mening betreft.

deze uitspraak, die toen nog enige grond van bestaan had, tans bijna middeleeuws klinkt.

Nog enige zinsneden uit 'n brief van een Kaapse dominee in *De Huisgenoot* (Julie 1916):

> „Mijn klein bietjie ondervinding van die evangeliebediening het mij gesterk in mijn overtuiging, dat die enigste middel om die stroom van ons volkslewe in 'n suiwer godsdienstige rigting te stuur, is, om die godsdiens tot ons volk te breng in die taal van ons volk .... Hoe is dit tog mogelik, dat onse Kaapse synode ons kan verplig om, wanneer ons besig is met ons ganse siel andere te oortuig van die grote, eeuwige waarhede van Gods woord, ons van 'n taal te bedien, wat vir ons volk tog maar onnatuurlik is, 'n taal, wat tog nie sulk 'n vat het op die Afrikaner gemoed, en wat die grote waarhede tog nie so thuis breng tot sijn hart als sijn eie taal? .... Mijn innige hoop en vurige verlange is, dat bij die volgende sitting van die Kaapse Synode, die moeder die voorbeeld van die dogters in Vrijstaat en Transvaal sal volg, en die sluise sal ooptrek, anders sal die damwal tog eindelik *moet* padgee vir die oorweldigende stroom, wat nog aldag sterker word".

En al ware het mogelik, deze stroom nog te keren, zou het dan gewenst zijn? zou het in 't belang zijn van onze toekomstige volksontwikkeling? zou 't Groot-Nederlands stambelang daarmede gebaat zijn? Ik geloof van niet, om de reeds genoemde, maar vooral om de volgende twee gewichtige redenen:

1) *Het opvoedkundig belang van ons volk stelt als absolute eis, dat het Afrikaanse kind zijn eerste onderricht zal ontvangen in de taal, die het 't best verstaat, in zijn moedertaal.*

Was het reeds een schreiend onrecht, dat jaren lang 't Engels de heersende schooltaal was in het grootste deel van Zuid-Afrika en dat Hollands vaak zelfs door middel van het Engels onderwezen werd, niet minder onpedagogies is het, te beginnen met het Nederlands, temeer als men bedenkt, dat de meeste kinderen in de lagere en middelbare scholen betrekkelik vroeg de school moeten verlaten, om dan met 'n gebrekkige kennis van 't Engels, en 'n nog gebrekkiger kennis van 't Nederlands het leven in te gaan, terwijl ze een geringe dunk moeten hebben van hun eigen taal, die de moeite van het onderwijzen niet eens waard is.

Zal ik U uit eigen ervaring als onderwijzer meedelen, wat voor taaltje zulke misvormde voortbrengselen van ons onderwijs spreken? Ziehier 'n enkel staaltje:

„I say, Jimmie, gaan jij vanaand trap huistoe?

„Ja kerel, dis mos nou holidays en ik sal baie blij wees, als jij mij kan kom afsien bij die stasie, want dan kan jij sien, dat die porter mij boxes' label solank als ik mij ticket koop en sommer mij luggage in die carriage help drâ.

„By the way, het jij gehoor, die Matriek results is uit?

„Nee, hoeveel het gepass?

„Maar net min, want die Latin paper was so stijf, dat 'n heleboel daarin gefail het.

„Nou, goodbye, ik hoop jij sal jouw holidays enjoy".

De Heer MAC LEOD vraagt: „Zou het niet jammer zijn, hen (de Afrikaanse kinderen) van de Nederlandse taalstam te vervreemden door hen op te leiden in een bastaardtaal?"

Ik ben zo vrij om precies het tegendeel te beweren, want het is juist de tot hiertoe gevolgde, averechtse methode, die ze van 't Nederlands vervreemdt en de Engelse kant opdrijft. Nederlands *kunnen* ze niet spreken, Afrikaans achten ze *niet beschaafd genoeg*, ergo — dan maar zoveel mogelik Engels! Dat is prettig te spreken en wordt bij de grote massa aangemerkt als een teken van geleerdheid. Vandaar bij tal van Afrikaners òf het Engels òf de boven aangeduide brabbeltaal, òf, op z'n best een parodie van 't Nederlands, doorspekt met keurige anglicismen.

De grote taak van de Afrikaanse Taalbeweging is, om aan deze kwasi-geleerde papegaaierij een einde te maken, door ons volk, oud en jong, ervan te overtuigen, *dat opvoeding nog iets anders betekent dan bloot Engels leren; dat Afrikaans niet* **vanzelf** *komt en niet minderwaardig is;* dat men ten slotte alleen *iets* kan zijn in de wereld, door *zichzelf* te zijn.

Dit kan alleen gebeuren, als men de Afrikaanse jeugd van meet af aan een grondige kennis van de eigen taal verschaft. Dan wapent men ze niet alleen tegen de inwerking van de later aan te leren tweede landstaal, maar legt men ook een hecht fondament voor 'n verdere normale ontwikkeling in overeenstemming met de eisen van 'n gezonde pedagogiek; dan vervreemdt men ze niet van 't Nederlands, maar schept men juist de mogelikheid dat ze met veel groter gemak dan anders ook het Nederlands naast 't Engels zullen aanleren en alzo behouden blijven voor de Nederlandse stam.

Hieruit blijkt reeds, dat ik geenszins van oordeel ben, dat 't Nederlands uit onze scholen moet verdwijnen. Integendeel. Ik vertrouw dat 't Nederlands, volgende op 't Afrikaans, altijd een ereplaats zal innemen op onze scholen, omdat vooralsnog de steun daarvan onmisbaar is, wil 't Afrikaans tot volle en rijpe ontwikkeling komen; en in de toekomst moet, na zijn

eigen, in de eerste plaats de rijke schat van de Nederlandse literatuur voor 't Afrikaanse kind openstaan.

De voorstanders van 't Afrikaans zijn dan ook evenmin anti-Nederlands als anti-Engels, omdat ze beseffen, dat 'n degelike kennis van Nederlands alleen 't Afrikaans ten goede kan komen.

Zo zegt prof. JOHANNES SMITH. een van de tegenwoordige leiders der Afrikaanse Taalbeweging. *(Inleiding* tot LEIPOLDT's *Oom Gert Vertel en andere gedigte)*: —

> „Vir mij is Afrikaans en Neerlands nie soseer twee afsonderlike tale, als wel twee afsonderlike standaarde van dieselfde Hollandse en Dietse taal, waarvan die een meer bepaaldelik in Suid-Afrika, die ander meer bepaaldelik in Neerland thuis hoor. Elke standaard het sijn ontstaan te danke aan die biesonder behoeftes en omstandighede van 'n biesonder land. — Atties, Dories en Ionies was drie letterkundige standaarde van dieselfde Griekse taal, en eweso kan Neerlands en Afrikaans als twee gewestelike standaarde van dieselfde Hollandse of Dietse taal beskouw word. Die „jas" van die Neerlander met sijn Europese snit en Europese franjes is nie so geskik vir die Afrikaanse veld, en sit ook nie so bevallig op die breë skouers van die Afrikaner als die welbeproefde „baadjie", maar desniettemin kan elkeen tog sien, dat èn jas èn baadjie van dieselfde stof gemaak is. — Een ding staat vas: daar bestaan geen algehele gelijkheid meer tussen die taal van Neerland en die taal van Suid-Afrika; maar of ons nou ook praat van twee tale of van twee taalstandaarde, die verskille tussen die twee mag nie tot vijandskap voer nie, want hulle blij tog nog nou verwant, en die bloei en welvaart van die een is van ontsaglike betekenis vir die ontwikkeling en vooruitgang van die ander. — Afrikaans veral sal in sijn wordingstijd veel te leer hê van die meer ontwikkelde Neerlands, en sal ook sijn woordvoorraad vir letterkundige en tegniese begrippe uit die ou Dietse taalskuur moet aanvul. Dit hoef niemand te bevreem nie, want elke wettige en reggeaarde kind het reg op 'n erfenis, en alle tale (behalwe die basters en die diewe!) het so geërwe. — Ook die Neerlandse letterkunde is gemeenskaplike goed en sal dit ook altijd blij, solang als die twee taalvorme nog onderling verstaanbaar is. MAERLANT behoor ewegoed tot die letterknnde van die Afrikaner, als CAEDMON en CHAUCER tot die van die Engelsman; en MAERLANT is ook heelwat verstaanbaarder vir die Afrikaner, dan CAEDMON, ja selfs dan CHAUCER, vir die Engelsman".

2) Ten slotte: De geschiedenis leert, dat een *eigen letterkunde en een eigen kultuur alleen mogelik is in een eigen taal.* Dit is zo vanzelfsprekend, dat ik hierover kort kan zijn. Ik volsta met enkele aanhalingen:

„Die jongeren (die Afrikaans voorstaan) hebben het, geloof ik, bij het rechte eind, waar zij beweren: „Die Afrikaanse taalvorm kan tog alleen die dra'er van 'n eg nasionaal-Afrikaanse letterkunde word: dit is immers bewijs, nie alleen deur die werke van 'n CELLIERS en 'n DE WAAL, maar ook deur die onmag van hoog-begaafde Neerlands-schrijvende Afrikaners om tot die hart van die volk deur te dring?" Een aan de Afrikaners opgedrongen Nederlands tegenover het Engels te willen stellen, schijnt mij van 'n verkeerd inzicht te getuigen en bovendien een hopeloze onderneming .... Met deze jongeren zou ik het willen houden; met deze jongeren: de rechte voortzetters van het volksverleden, toen het Boerenvolk zichzelf was; de rechte dragers ener volkstoekomst, waarin dat Boerenvolk, bij al wat het overneemt van vreemden, zich zelf wil blijven. Vragen zij ons hulp, dan moeten wij die geven waar wij kunnen. *Maar geen bevaderen of bemoederen*". [1])

„Die opbloei van 'n Afrikaanse letterkunde, sowel als van die Afrikaner-gees in alle ander opsigte, is afhankelik van die eenvoudige, natuurlike wet, wat ooral gegèld het: *dat 'n volk sigself moet wees.* Alleen in eie element kan 'n volk die hoogste sukses bereik, die meeste en die beste doen vir sigself en vir die mensheid. Daarom is dit die heilige plig van elke Afrikaner om, met verstandige waardering en gebruikmaking van wat die buiteland aan voortreffeliks en onmisbaars oplewer, 'n onverbiddelike en taaie strijd aan te knoop en vol te hou teen alles en almaal, wat hom sijn eie element nie gun nie, ten opsigte van lewe, opvoeding, taal, kuns, ontwikkeling in alle opsigte.... Eers als die Afrikaner nie meer geleer word nie om sijn taal, en wat verder sijn eie is, als tweede-beste te beskouw naas uitlandse produk; eers als die Afrikaner-kind se selfrespek nie meer ondermijn word nie, deurdat hom geleer word, dat Afrikaans — die taal van Pa en Ma thuis — te minbeduidend is om die skool- en boektaal te wees, en die taal van die predikant en die Bijbel en die gebed.... eers dán sal die Afrikaanse letterkunde sijn ware bloei

---

[1]) Prof. Kalff, *Vragen des Tijds*, Jan. 1915.

tegemoet gaan, omdat dit die hoogste sielsuiting sal wees van 'n volk-self wat opbloei". [1])

Ik eindig met de woorden van de Vlaamse kampvechter, WILLEMS:

„O *Belgen!* [2]) uw geluk is aan uw taal verbonden;
Slaat uw geschiedrol op; waar gij recht uw geschonden,
Uw heil vertreden vindt, de landspraak vindt ge er bij,
En haar verdelging steeds het doel der dwingelandij;
Want om naar eis der kunst 'n moedig paard te temmen,
Moet men door 't slaafsch gebit vooral zijn mond beklemmen;
Die kunstgreep is aan *Spanje en Frankrijk* [3]) nut geweest,
In 't onderdrukken van den *Nederlandschen* [4]) geest."

---

[1]) Jan Celliers, *De Huisgenoot*, Sept. 1916.
[2]) Lees: Afrikaners. [3]) Lees: het perfide Albion. [4]) Lees: Afrikaanse.

A15,031